

Arbnesha Mexhuani

RËNDËSIA E TIK-ut DHE AKTIVITETEVE EDUKATIVE JASHTËSHKOLLORE NË TË NXËNIT E PAVARUR

Hyrje

Dihet se për një kohë të gjatë, i vetmi burim dijes për nxënësit ka qenë shpjegimi i mësuesit dhe libri, si dhe varësia nga mësuesi, ndërsa sot përparimet në shkencë, në teknikë e në teknologji, si dhe informimi i shpejtë, ndikojnë pozitivisht për të bërë ndryshime të thella në organizimin e procesit mësimor. Sot ato kanë bërë të mundur që të modernizohen teknikat e kërkimit e të përhapjes së informacionit që merren nga burime të ndryshme. Përmes këtyre metodave dhe teknikave bashkëkohore, edhe Korniza e Kurrikulumit për arsimin parashkollor, fillor dhe të mesëm, parasheh që mësimdhënia dhe mësimnxënia të mbështet edhe në integrimin e çështjeve ndërrkurikulare si: teknologjia informative e komunikimit (kompjuteri, interneti, video, televizori, etj) dhe aktiviteteve edukative jashtëshkollore (ekskursioneve, vizitave në muze, ekspozitave të ndryshme, manifestimeve kulturore, etj). Përveç kësaj, Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë ka nxjerrur Udhëzimin Administrativ, që përmes tij rregullohet mënyra e organizimit dhe e realizimit të vizitave, shetitjeve, ekskursioneve dhe manifestimeve kulturore në shkollat fillore dhe të mesme në Kosovë¹. Duke u bazuar në këtë dhe duke pasur parasysh se të gjitha këto janë pjesë e procesit mësimor dhe mund të integrohen në çdo lëndë mësimore, që shkollat shumë pak i japin hapësirë, atëherë përpjekja ime ka qenë, që të

¹ Shih Udhëzimin Administrativ për piknikët, vizitat, shetitjet, ekskursionet dhe festimet-ceremonialet në shkollë, të nxjerrur në vitin 2008
http://www.masht-gov.net/advCms/documents/35_UA_Eskurzioni_lektura.pdf

analizojë rëndësinë e të nxënësve të pavarur, si dhe rolin e mësimdhënësve për fuqizimin e të nxënësve përmes metodave dhe aktiviteteve të ndryshme, që organizohen në shkollë dhe jashtë saj. Punimi Rëndësia e TIK-ut dhe aktiviteteve edukative jashtëshkollore në të nxënësve të pavarur synon t'u vijë në ndihmë, mësuesve, nxënësve dhe të gjithë aktorëve të arsimit parauniversitar, që të njihen me rëndësinë dhe vlerat e TIK-ut dhe aktiviteteve edukative jashtëshkollore që organizohen në institucione shkencore dhe kulturore.

Përdorimi i TIK-it në shkollë dhe aktivitetet edukative jashtëshkollore, kanë vlerë të madhe edukative, për arsye se ofrojnë alternativa të mësimdhënies dhe të mësimnxënies, gjë që kjo shkollat i shpie që të kenë një mësimdhënie bashkëkohore. Përmes tyre, të nxënësve, zbulohet potenciali i tyre për të nxënë si dhe aftësitë e tyre kërkuese. Nxënësve përmes këtyre metodave dhe aktiviteteve jashtëshkollore mund të zhvillojnë mësim të gjithanshëm.

Studimi është i ndarë në kapituj dhe secili prej tyre synon të zbërthejë një aspekt të edukimit përmes trajtimit të koncepteve dhe veprimtarive praktike që mund të zhvillohen në shkollë dhe jashtë saj. Kapitulli i parë trajton rëndësinë e të nxënësve të pavarur të nxënësve dhe kjo mund të arrihet duke vendosur një bashkëpunim mësues-nxënës, brenda në shkollë dhe jashtë mësimi. Punimi përshkohet nga ideja që mësimdhënësit duhet të largohen nga tradicionalizmi pedagogjik duke përdorur metoda, teknika dhe strategji të përshtatshme që lehtësojnë dhe nxisin të nxënësve pavarësinë e tyre në nxënie.

Në kapitullin e dytë përshkruhet rëndësia e teknologjisë informative që fuqizon të nxënësve të pavarur të nxënësve. Teknologjitë mësimore janë të shumëllojshme, mirëpo ato që janë përshkruar në analizë janë kompjuteri, interneti, video, televizori dhe kasetofoni të cilat ushtrojnë ndikim të ndjeshëm në procesin mësimor. Përdorimi i këtyre mjeteve shpie në forcimin e të nxënësve kritik e krijues gjatë periudhës shkollore dhe gjatë gjithë jetës. Në kapitullin e tretë është përshkruar rëndësia e institucioneve jashtë shkolle dhe aktivitetet me karakter mësimor.

Aktivitetet jashtëshkollore të cilat janë cekur në analizë janë: Ekskursionet, vizitat në muze, organizimi i ekspozitave të ndryshme, bibliotekat, manifestimet kulturore, etj. Organizimi në mënyrë edukative i të gjitha këtyre aktiviteteve jashtëshkollore, ndihmon në rritjen e aftësive të nxënësve për të bërë punë kërkimore krijuese, për të fituar shprehje praktike, për të zgjeruar horizontin e tyre dhe për t'i aftësuar nxënësit që teorinë ta lidhin me praktikën.

Rëndësia e të nxënit të pavarur

Të nxënit e pavarur është një formë mësimi që ka parasysh faktin se fëmijët dallohen nga njëri tjetri nga karakteristikat e veta personale dhe natyra e inteligjencës. Puna e pavarur e nxënësve nuk ngulmon në kryerjen e detyrave të njëjta për të gjithë nxënësit, por në zgjedhjen e detyrave që u përgjigjen më së miri². Për të vetëdijesuar nxënësit për rolin dhe rëndësinë e të nxënit të pavarur në shkollë dhe në institucione të tjera shkencore, artistike, mësuesit qysh në klasën e parë fillore duhet të ndikojnë te nxënësit për të formuar mendimin për të nxënit e pavarur. Kjo arrihet duke vendosur një bashkëpunim shkencor mësues-nxënës brenda procesit mësimor, domethënë duke përcaktuar se çfarë duhet të bëjë mësuesi dhe çfarë duhet e mund të bëjë nxënësi në veprimtaritë mësimore që organizohet brenda dhe jashtë mësimi. Nxënësit përmes angazhimit të mësimdhënësve duhet të fitojnë hap pas hapi aftësi për të kërkuar, gjetur e përpunuar dijet. Kjo është një punë që vazhdon gjatë tërë viteve të shkollimit dhe i shpie ata me kalimin e kohës drejt studimit të tyre të pavarur.

Të nxënit e pavarur është më produktiv në çoftëse mësuesi e luan rolin e mbikëqyrësit, këshilluesit dhe vlerësuesit, se sa duke ofruar ndihmë. Cilido që të jetë niveli i punës së pavarur apo raportet ndërmjet punës së mësuesit dhe punës së pavarur të nxënësve, drejtimi i tyre nga

² Musai Bardhyl, Psikologji edukimi, zhvillimi, të nxënët, mësimdhënia, f. 269, Shtëpia botuese Pegi, Tiranë 1999

mësuesi është i domosdoshëm (Gaçe, 1988)³. Roli i të nxënit të pavarur nuk qëndron vetëm për nxënësit sa janë në shkollë, por kjo i hap rrugë shndërrimit të tij në një studim individual. Mënyrat e të nxënit që fuqizojnë të nxënit e pavarur të nxënësve janë të shumta, mirëpo, disa prej tyre që janë cekur në punim si p.sh. të nxënit përmes teknologjisë informative të komunikimit (kompjuteri, interneti, video, kasetofoni, televizorit) si dhe aktiviteteve edukative jashtëshkollore (ekskursionet, vizitat në muze, ekspozitat e ndryshme, bibliotekat, manifestimet kulturore etj.)

Rëndësia e TIK-ut për të nxënit e pavarur

Me aplikimin e kompjuterëve për mësim, ndryshon edhe sistemi i deritashëm i mësimdhënies, dhe nga mësimdhënia tradicionale, kalohet në mësimdhënie bashkëkohore.

Mësimi përmes teknologjisë mësimore ndihmon krijimin e një ambienti më efektiv të mësimi, për arsye se mediumet e ndryshme e lehtësojnë dhënien e informatave në mënyra të ndryshme (audio, vizuale, tekstuale), duke iu përshtatur nxënësve me modele të ndryshme të mësimi si dhe duke iu mundësuar atyre të kenë qasje në materiale të ndryshme mësimore në mënyrë të pavarur. Përmes teknologjisë informative nxënësit motivohen më shumë për mësim si dhe kushtëzohet përqendrimi i vëmendjes duke zhvilluar të menduarit e tyre kritik gjatë hulumtimit të tyre të pavarur. Përveç kësaj, nxënësit përmes TIK-ut mund të zgjedhin mënyrën e të mësuarit duke përvetësuar njohuri dhe shkathtësi në mënyrë të pavarur, përmes një procesi aktiv të të nxënit, ndërsa mësimdhënësit do të jenë lehtësues dhe koordinator të procesit mësimor. Nxënësit do të kenë rolin kryesor në procesin mësimor. Teknologjia informative e komunikimit që përdoret për mësimdhënie dhe nxënie përfshin çdo burim që përdoret për të

³ Pedagogët e Mëdhënj .Nga J.S. Brubacher,G.Calo,R.Dottrens,W.Flitner,V.Garcia Hoz, V. Mallinson, P. Mesnard, L. Meylan, J. Moreau, J. B. Piobetta, R. Plancke, R. Savioz, nën drejtimin e Jean Chateau ,f. 165 Shtëpia botuese Toena ,Tiranë 2000

lehtësuar apo ndihmuar procesin e mësimnxënies, ndërsa nga mësimdhënësit kërkohet një këshillim i suksesshëm. TIK-it gjatë procesit të të nxëniet ka krijuar, që kultura e të nxëniet të ndryshojë, praktikat mësimore të kthehen më shpejt në fusha kërkimesh e zbatimesh. Në çoftëse këto metoda zbatohen me sukses në shkollë, atëherë të nxënësit do të krijohet aftësia për të nxëniet e pavarur, aktiv, kritik e krijues gjatë tërë periudhës shkollore dhe më pas.

Kompjuteri

Në kushtet bashkëkohore të aplikimit të elektronikës në mësim, sot me të madhe përdoren kompjuterët. Kompjuteri mund të vihet në shërbim të edukatorit dhe të përdoret për drejtimin e klasës apo shkollës. Kjo mënyrë e të nxëniet, favorizon të mësuarit e pavarur nga ana e nxënësve, për punën e tyre kërkimore në shkollë dhe jashtë saj. Përmes kompjuterit mund të realizohet mësimi individual dhe roli i mësuesit duhet të forcohet, ai mund të kthehet në një bashkënxënës të vërtetë. Nxënësit hulumtojnë burime të ndryshme nga kompjuteri, dhe kjo bën që në mësim të zhvillohet debat i mësuesve dhe nxënësve për tema të caktuara mësimore. Përdorimi i kompjuterit bën të mundur që nxënësi në çdo lëndë të lirohet nga disa veprime mekanike që i kryen kompjuteri brenda një kohe tepër të shkurtër. Kjo ndihmon që nxënësit kohën e fituar ta shfrytëzojnë për punë kërkimore në mënyrë të pavarur.

Interneti

Interneti ndihmon që brenda një kohe të shkurtër të merret informacioni dhe ofron mënyra të llojllojshme për nxënësit dhe arsimtarët në procesin e mësimin, duke u mundësuar atyre të hulumtojnë në mënyrë të pavarur për të gjitha lëndët mësimore. Përveç tekstit që kanë në duar mësimdhënësit, interneti iu mundëson edhe gjetjen e të dhënave të ndryshme me burime plotësuese të informacioneve. Interneti lehtëson për mësimdhënësit dhe nxënësit bashkëpunimin duke e zvogëluar nevojën që bashkëpunëtorët të jenë në vendin e njëjtë. Roli i

mësimdhënësve në përdorimin e internetit për mësim është i rëndësishëm. Ka mënyra të ndryshme që mësimdhënësit mund t'i stimulojnë nxënësit për përdorimin e drejtë të internetit. Ata duhet të kërkojnë nga nxënësit që komunikimin nëmës tyre ta bëjnë përmes e-mail. Kjo është vetëm një mënyrë mësimore që nxënësit, sidomos ata të klasave të ulëta, i mëson për përdorimin e e-mail-it. Përveç kësaj, nxënësit duhet të edukohen për përdorimin në mënyrë pedagogjike të internetit, gjë që do të ndikojë në mësimin e tyre gjatë gjithë jetës.

Televizori i qarkut të mbyllur

Sot me organizimin televiziv të punës mësimore, aplikohet televizori i qarkut të mbyllur. Në këtë formë të shfrytëzimit të televizorit në mësim, imitimet televizive janë të kufizuara vetëm në lokalitetet shkollore. „Një nga këto forma quhet televizion me karakter interno dhe janë të kufizuara në objektet e caktuara. Emisionet televizive të qarkut të mbyllur për nevojat e punës mësimore, për herë të parë filluan të përdoren më 1956, në SHBA, në shtetin Merilend, ku me sistemin kabllovik u lidhën 43 shkolla”⁴.

Televizori i qarkut të mbyllur luan një rol shumë me rëndësi në shkolla gjatë procesit mësimor. Përmbajtja televizive duhet bërë sipas detyrave dhe qëllimeve që janë në program të shkollës. Përcjellja programore nga televizori i qarkut të mbyllur bëhet me lidhje direkte në monitor të veçantë, me anën e kabllove. Monitorët vihen në shkolla në pozicione të përshtatshme që mësimdhënësit, nxënësit dhe udhëheqësit e shkollës, mund të njoftohen edhe me informacione të ndryshme që lidhen me organizimin e shkollës si: informacione, lajmërimi nga më të ndryshmet, që kanë të bëjnë me procesin mësimor.

Marrja e informacioneve të nxënësve përmes televizorit bëhet përmes shumë shqisave dhe është mjet themelor i konkretizimit të mësimi. Këto informacione nxënësit i marrin njëherazi grupi i nxënësve ose edhe individualisht gjë që mundëson të nxënësit e pavarur të nxënësve.

⁴ Didaktika, Njazi Zylfiu, f. 246, Prishtinë, 2001

Kasetofoni

Kasetofoni shërben sidomos për të mësuar gjuhë të huaja, për të bërë incizime e intervista, për të regjistruar seanca diskutimesh apo debatesh mësimore. Kasetofoni mund të shfrytëzohet individualisht, poashtu edhe në grup. Ky mjet ndihmon edhe për rritjen e efektivitetit të procesit të të nxënës, sidomos gjatë zhvillimit të debateve mësimore në kohën e përsëritjeve si dhe mund të përdoret edhe për të realizuar vetëkontroll.

Video

Përmes videos mund të organizohen modele të ndryshme të mësimdhënies dhe nxënies. Kjo mënyrë ka përparësi sepse përmes videos, montimet mund të bëhen sipas kërkesave mësimore. Nxënësit duke shfrytëzuar njëherësh zërin dhe figurën, zhvillojnë imagjinatën, mendimin, kritik, krijues e aktiv në mënyrë të pavarur. Nxënësit duke i regjistruar materialet e regjistruara kanë mundësinë t'i shikojnë sa herë të ketë nevojë. Duke përdorur këtë, ata mund të bëjnë përfundimin e njohurive të kaluara dhe vetëvlerësimin e tyre. Shumë gjëra që regjistrohen nga emisionet televizive mund të shfrytëzohen gjatë debateve krijuese për të konkretizuar problemet për të cilat diskutohet. Për studimin e vlerave të ndonjë pjese teatrale apo të një festivali të këngëve, video luan rol të rëndësishëm, sepse mund të rishikohen sekuenat e regjistruara, për të mbështetur ose kundërshtuar vlerat që shfaqin diskutantët.

Integrimi i TIK-ut në detyrat e shtëpisë

Përmes integrimit të TIK-ut në detyrat e shtëpisë, bëhet aktivizimi i drejtpërdrejtë dhe i pavarur i nxënësve për përfundimin e lëndës mësimore pa mbikëqyrje nga ana e mësimdhënësit. Detyrat e shtëpisë ndikojnë në zgjerimin e njohurive dhe realizohen në mënyrë të pavarur nga puna e planifikuar me plan-program.

Roli i përdorimit të teknologjisë informative për detyrat e shtëpisë të nxënësve është shumë i rëndësishëm për arsye se mundëson që nxënësit, përveç zgjidhjes së detyrave përmes librave, ata mund të përdorin edhe internetin duke hulumtuar dhe duke zgjeruar njohuritë e tyre për një çështje apo lëndë mësimore. Përmes kësaj, ata mund të mësohen se si të përdorin burime nga interneti. Roli i mësimdhënësve në këtë rast është orientues. Ata mund të kërkojnë nga nxënësit hulumtime në internet për tema të caktuara mësimore në mënyrë që t'i stimulojnë që internetin ta përdorin për nevoja pedagogjike. Nga mësimdhënësit, në procesin mësimor, kërkohet të përdorin strategji të ndryshme të mësimdhënies dhe nxënies. Ata kanë nevojë të përtërijnë metodat e tyre tradicionale. Mësimdhënia bashkëkohore kërkon që të ketë llojllojshmëri të mënyrave për mësimnxënie.

Në çoftëse mësimdhënësit i stimulojnë nxënësit që ta përdorin kompjuterin në mënyrë edukative edhe në shtëpi, duke u bazuar se sot, gati të gjithë fëmijët janë të pajisur me kompjuter, atëherë edhe prindërit, do të jenë të vetëdijshëm se për çka e përdorin fëmijët e tyre atë. Përveç kompjuterit, edhe televizori mund të luaj rol të rëndësishëm në detyrat e shtëpisë. Në programet televizive ka emisione të ndryshme shkollë; për mësimin e gjuhëve të huaja, drama, kuize, sport, histori, shkencë, etj. Duke u bazuar në këtë, mësimdhënësit mund t'i orientojnë nxënësit se çka të shikojnë që mund t'i kombinojnë edhe me temat mësimore që i kanë në planprograme dhe këto emisionet televizive mund të shfrytëzohen gjatë debateve krijuese në shkollë për të konkretizuar problemet për të cilat diskutohet. Në programe të ndryshme televizive ka emisione me shkrimtarë, artist, drama, pjesë teatrale të ndryshme, filma, etj, që mësimdhënësit të gjitha këto mund t'i integrojnë në procesin mësimor në formë të debateve dhe diskutimeve të ndryshme me nxënë, gjë që nxënësit i shpie në zhvillimin e mendimit kritik e krijues dhe zhvillon aftësitë e tyre komunikuese. Për të integruar TIK-un për nevoja pedagogjike në

shtëpi, gjithnjë kërkohet orientim dhe vlerësim nga mësimdhënësit, si dhe mbikëqyrje nga prindërit.

Roli i institucioneve shkencore për veprim edukativ

„Detyra e edukimit u besohet institucioneve dhe personave të caktuar. Institucionet shkollore janë dy llojesh: ato për të cilët edukimi nuk përbën strukturën dhe qëllimin kryesor dhe ato që janë krijuar në radhë të parë për veprimin edukativ. Midis të parëve përmendim koleksionet shkencore, artistike, teknike, teatrot, etj, ndërsa në grupin e dytë bëjnë pjesë institucionet shkollore që nga kopshtet e fëmijëve e gjer në universitet⁵.

Puna mësimore e nxënësve në shkollë dhe vizitat e nxënësve në institucione shkencore dhe artistike janë dy linja që me kalimin e kohës shkrihen në një dhe e krijojnë mundësinë për nxënësit që të bëjnë punë të mirëfilltë shkencore, domethënë për të kërkuar e gjetur vlera të reja e të panjohura. Të gjitha këto institucione mund të kenë një vlerë edukative. Nxënësit në pamje të parë duket se ndjekin dy shkolla, mësimin në shkollë dhe punën kërkimore në institucione të tjera shkencore dhe kulturore. „Të nxënit përmes aktiviteteve mësimore është një shkollë e një tipi të veçantë ku secili futet vetë“. Ndjekja e dy shkollave përnjëherë fuqizon procesin e formimit të nxënësve. „Nga mësimi në shkollën e parë nxënësit do të ndahen një ditë, ndërsa nga puna kërkimore në institucione të ndryshme shkencore nuk do të shpëputen kurrë. Kjo luan rol të madh për arsye se nxënësit i kthen në nxënës permanent që është shkalla më e lartë e. procesit të kërkimit e të përvetësimit aktiv, kritik e krijues të dijeve”⁶.

⁵ Pedagogët e Mëdhenj .Nga J. S. Brubacher, G. Calo, R. Dottrens, W. Flitner, V. Garcia Hoz, V. Mallinson, P. Mesnard, L. Meylan, J. Moreau, J. B. Piobetta, R. Plancke, R. Savioz, nën drejtimin e Jean Chateau f. 270 Shtëpia botuese Toena ,Tiranë 2000

⁶ Jean Chateau, Pedagogët e mëdhenj, f. 271, Shtëpia botuese TOENA, Tiranë , 2000

Aktivitetet jashtëshkollore edukative që fuqizojnë të nxënëit e pavarur

Aktivitetet shkollore për nxënësit kanë një rëndësi të madhe edukuese dhe formuese. Këto aktivitete edukojnë tek nxënësit iniciativën, vetëveprimin si dhe zhvillojnë aftësitë krijuese, hulumtuese, për të nxënëit në mënyrë të pavarur. Organizimi në mënyrë sistematike dhe me karakter edukativ i aktiviteteve të ndryshme shkollore, ndihmon në rritjen e aftësive të nxënësve për të bërë punë kërkimore, krijuese, për të fituar shprehje praktike, për të zgjeruar horizontin e tyre dhe për t'i aftësuar që teorinë ta lidhin me praktikën. Përmes këtyre, nxënësi mund të përfitojë një mësim të gjithanshëm, ndërsa roli i mësuesit është të krijojë për nxënësit, edhe në aktivitete mësimore hapësira didaktike sa më të gjëra për të zhvilluar mendimin e tyre të pavarur aktiv, kritik e krijues. Aktivitetet shkollore janë të shumta, por disa prej tyre janë: Bibliotekat, muzetë, ekspozitat, ekskursionet, manifestimet kulturore etj.

Bibliotekat

Bibliotekat janë institucione edukativo-arsimore. Bibliotekat janë djepi kryesor i dijes. Shkolla duhet të njohë rolin dhe rëndësinë e bibliotekave dhe vijueshmëria e nxënësve në bibliotekë ka një rëndësi të madhe, sepse nxënësit përmes studimit të tyre në biblioteka, ata mund të kthehen në një forcë aktive, që thithin informacione nga burime të ndryshme dhe aftësohen që ta përpunojnë atë. Shkolla si institucion i krijuar për shoqërinë, mund të ndikojë në kultivimin e ndjenjës tek nxënësit për kulturën dhe rëndësinë e librit dhe bibliotekës si institucion edukativo arsimor. Leximi i librave, siç thoshte teoricieni amerikan i letërsisë Northrop Fraj, e edukon imagjinatën, ai na e zbulon përfytyrimin tonë për të mundshmen. Gjithashtu, sipas Çarlz Tempëll "diskutimi ynë për veprat duhet të nxjerrë paralelet ndërmjet asaj që

përshkruhet në libra dhe nuancave të jetës së nxënësve”⁷. Biblioteka në rend të parë vlen për përdoruesit dhe vetë ata i japin kuptim asaj, përndryshe nuk do të duhej të ekzistonte fare. E drejta e një personi për ta shfrytëzuar një bibliotekë nuk duhet të mohohet ose të kufizohet për shkak të origjinës, moshës, historisë, apo pikë-pamjeve të tij. Bibliotekat, të cilat kanë në dispozicion hapësira ekspozuese apo dhoma takimesh, shoqërisë që i shërbejnë, duhet t’i ofrojnë këto hapësira në mënyrë të barabartë, pa marrë parasysh moshën, përkatësinë e individëve apo të grupeve të cilat kërkojnë ta shfrytëzojnë atë hapësirë⁸.

Në kuadër të veprimtarive dhe perspektivës zhvillimore, Biblioteka mund t’i ofrojë shkollave (nxënësve) këto aktivitete:

- Të ofrojë librin nxënësve, duke filluar nga të gjitha grup moshat;
- Të shërbejë si qendër informative (jo vetëm për librin);
- Të mbahen seminare dhe kurse te ndryshme kulturore dhe shkencore;
- Të bëjë këshillime të ndryshme në lëmin e bibliotekarisë;
- Të hap ekspozita (të librit, të piktoreve të vegjël, ekspozita në çdo fund vit);
- Të themelojë grupe dhe të zhvillojnë aktivitete për grup moshë të ndryshme;
- Të mbajë takime me shkrimtarë;
- Të promovojë libra;
- Të mbajë orë letrare;
- Të inkurajojë nxënësit që merren me shkrime, duke ndihmuar në botimin e librave të tyre.

Muzetë

"Shkolla është mjedisi kryesor për formimin e qytetarit. „Pierr Burdië thoshte me të drejtë se njeriu i rritur nuk do të hyjë kurrë në një muze,

⁷ http://www.masht-gov.net/advCms/documents/Libri_per_Seminarin_4.pdf.

⁸ http://www.biblioteka-ks.org/Biblioteka_Botime/Viti1Nr32004.pdf

nëse nuk e ka bërë këtë së paku një herë kur ishte ende i mitur. Prandaj, hapi i parë është forcimi i lidhjes me shkollën për të krijuar projekte didaktike të afërme me programet që zhvillohen në klasë. Nuk kemi të bëjmë më vetëm me nxënësin që dëgjon mësuesin, por me nxënësin që merr pjesë gjallërisht në vizitë, për të shijuar me të gjitha shqisat e mundshme, kryeveprat e artit"⁹.

Vizitat e nxënësve në muze të ndryshëm duhet të jenë me synim didaktik. Secili nxënës që viziton muzetë e ndryshëm orientohet në interesat e tij intelektuale. Nxënësit bien në kontakt të drejtpërdrejt me objektet që vizitojnë, me njerëzit që i administrojnë, me komentatorë shkencorë, me literaturë unike me dokumente arkivale që nuk mund të merren në rrugë të tjera. Kudo që mund të shkohet dhe të vizitohet, mund të gjendet informacion që shërben për zgjerimin e fondit vetjak të dijeve. Nxënësit kanë mundësi të njihen përveç me pasuri të qytetit ku jetojnë, ata përmes ekskursioneve të ndryshme shkollore mund të njihen edhe me pasuritë e muzeve të vendeve të tjera në rajon dhe me gjerë. Në muze nxënësit mund të njoftohen me gjëra të vjetra që nga antikiteti e deri në kohërat tona. Rëndësia e vizitave në muze qëndron në atë se nxënësit i zhvillojnë shkathtësitë e iniciativës, ata mund të hartojnë plan të hulumtimit dhe të kërkojnë burime të ndryshme që të arrijnë në informacionet e nevojshme për vete. Mësuesit përmes rolit të tyre orientues që kanë, mund të zbulojnë aftësitë e tyre krijuese dhe kërkuese që ndikojnë në të nxënit e tyre të pavarur.

Ekspozitat

Organizimi i ekspozitave në shkollë dhe vijueshmëria e nxënësve në ekspozita jashtë shkolle; ka rëndësi të madhe sepse kjo ndikon që nxënësit ta njohin artin në mënyrë aktive dhe krijuese. Secili nxënës në një ekspozitë mund të orientohet nga përshtypja e tyre e gjërave që hasin në ekspozitë. Ekspozitat e fotove, pikturave, kostumeve kombëtare etj, kanë vlerë edukative dhe mund të shërbejnë për

⁹ <http://sq.radiovaticana.va/articolo.asp?c=466728>

formimin e personalitetit moral të nxënësve. Nxënësit mund të njoftohen për së afërmi me trashëgiminë kulturore të tyre dhe të popujve të tjerë që kanë trashëguar nga e kaluara ,që e bëjnë shumë të veçantë kulturën dhe identitetin kombëtar të trevave të ndryshme. Nxënësit gjatë ekspozitave të ndryshme nuk mjaftojnë vetëm të vëzhgojnë dhe të përshkruajnë gjërat, por është e domosdoshme që të përqendrohen me vëmendje edhe në drejtimin e kapjes së tendencave të reja të zhvillimit të tyre. Teoria e edukimit duhet të njohë strukturën e pasurive kulturore, që përmes tyre mund të zhvillohet një mësimdhënie e gjithanshme. Duhet pasur parasysh që qëllimi final i të mësuarit nuk është vetëm transmetimi i njohurive, por zhvillimi i ndijimit të vlerave¹⁰.

Ekskursionet

Ekskursionet janë pjesë përbërëse e punës mësimore përmes të cilave mund të bëhet lidhja e shkollës me jetën që nxënësve i krijon mundësi të zgjerojnë njohuritë e tyre në mënyrë të gjithanshme. Puna jashtë shkolle përmes ekskursioneve luan një rol të rëndësishëm në edukimin dhe formimin e nxënësve. Ekskursionet shkollore meqenëse realizohen jashtë shkolles, atëherë këto forma mundësojnë njohjen e objekteve, veprimeve dhe dukurive të ndryshme që ngjallin interesim te nxënësit. Meqenëse shkollat janë pjesë e shoqërisë dhe zhvillojnë veprimtarinë e vet në një mjedis të caktuar, atëherë puna e mësimdhënësit duhet të zgjerohet edhe në aktivitete jashtë shkolle. Mësimdhënësit duhet të jenë hallkë lidhëse ndërmjet shoqërisë dhe shkollave¹¹.

¹⁰Pedagogët e Mëdhenj. Nga J. S. Brubacher, G. Calo, R. Dottrens, W. Flitner, V. Garcia Hoz, V. Mallinson, P. Mesnard, L. Meylan, J. Moreau, J. B. Piobetta, R. Plancke, R. Savioz, nën drejtimin e Jean Chateau, f.269. Shtëpia botuese Toena Tiranë 2000

¹¹ Grup autorësh, Pedagogjia, Enti i Teksteve dhe Mjeteve Mësimore, 1988, f. 584, Originali: Pedagogija, Pedagosko-knjizhevni zbor, Zagreb,1978, përkthyer nga, Isa Bajcinca, 1988

Ekskursionet janë të pazëvendësueshëm sepse njohuritë e përfituara gjatë ekskursioneve janë mjaft të konkretizuara, rrënjosen më lehtë dhe mbahen mënd më gjatë. Vrojtimi përmes ekskursionit ndihmon sidomos nxënësit e ciklit të ulët për zhvillimin e gjithanshëm të shqisave, e shtyn nxënësin të krahasojë, analizojë, të zbulojë shkakun dhe pasojat si dhe të kryejë veprime mendore dhe praktike për problemet arsimore. Temat mësimore, që mësimdhënësit i kanë në plan program mund t'i realizojnë në mënyrë mjaft të suksesshme me anë të ekskursioneve. Çdo gjë që ka të bëjë me mësimin mund të lidhet me jetën jashtë shkolle, meqenëse shkollat janë pjesë e shoqërisë dhe janë krijuar për shoqërinë. Ekskursionet kërkohen të planifikohen me kohë, të përgatiten dhe të organizohen mirë për të arritur objektivat e planifikuara. Ekskursioni ka metodikën e vet dhe përmban këto elemente: qëllimin, vendin dhe kohën kur do të zhvillohet, përgatitjen e bazës materiale për të vërtetuar dhe grumbulluar material faktik, programimin e punës dhe të kohës, planifikimin e punës për të gjithë klasën ose të grupeve të veçantë.

Për planifikimin e ekskursioneve duhet pasur parasysh këto faza:

Parapërgatitja: Ekskursioni kryhet me qëllim që nxënësit të njohin objektet, dukuritë, proceset dhe ngjarjet në mjedisin natyror të tyre.

U tregohet nxënësve objekti ose dukuria që do të vërtetohet dhe arsyet përse do të vëzhgojnë. Pas kësaj i bëhet i qartë nxënësve, qëllimi i vëzhgimit, koha e vërtetimit dhe përfundimi i vërtetimit. U kërkohet nxënësve që gjatë vërtetimit të shënojnë pyetjet që u lindin atyre për t'i diskutuar ato pas vërtetimit.

Zhvillimi i ekskursionit: Në këtë fazë mësuesi paraqet qëllimin e ekskursionit para nxënësve, cakton detyrat, mbahen shënime, plotësohen formularë dhe regjistrohen vërtetimet.

Mbledhja e të dhënave: Të dhënat e marra nga vërtetimi mbahen shënim. Përpunimi i të dhënave. Nxënësit bëjnë përpunimin e të dhënave duke përdorur grafikë, tabela.

Raportimi i përfundimeve: Nxënësit raportojnë përfundimet e vrojtimit në mjedise të ndryshme.

Publikimi dhe vlerësimi i përfundimeve: Në këtë fazë bëhet paraqitja e përfundimeve të ekskursionit, përgatitja e një raporti vlerësues nga mësuesi.

Manifestimet kulturore

Manifestimet kulturore zënë një vend të rëndësishëm në fushën e edukimit. Aktivitetet e organizuara, kulturore janë në funksion të forcimit të etikës së shkollës dhe vlerave edukative të nxënësve. Kur bëhet fjalë për aktivitete në shkollë, është shumë me rëndësi që vetë shkollat të iniciojnë dhe të realizojnë aktivitete të përbashkëta jashtë mësimore (shfaqje/ festime, koncerte, orë letrare, promovime etj.) dhe aktivitete jashtëshkollore (gara në mes shkollash, vizitë të ngjarjeve kulturore etj.) të cilët përfshijnë një numër më të madh nxënësish. Aktivitetet kulturore, duhet të jenë të planifikuara me kujdes e profesionalizëm, të miratuara nga të gjithë autorët dhe aktorët, përfitues të planit vjetor të shkollës, dhe të jenë sa më afër moshës së nxënësve, që plotësojnë dëshirat e tyre, mbresëlënëse, nxitëse, inkurajuese dhe motivuese, në funksion të formimit të vlerave patriotike, etike, e qytetare të nxënësve. Roli i mësuesit në të gjitha këto aktivitete jashtë shkolle është shumë i rëndësishëm. Mësuesit duhet të përkufizojnë qëllimin e manifestimeve, të bisedojnë me nxënësit se çka kanë mësuar dhe si mund të zbatojnë në praktikë. Nxënësit kanë mundësi që përmes manifestimeve të ndryshme kulturore siç janë koncertet e ndryshme për fëmijë, promovimet e librave nga shkrimtarë të ndryshëm, vijueshmëria e tyre në karvanë të shkrimtarëve, panairë të librave, kino dhe teatro, etj., të fuqizojnë të nxënësit e tyre të pavarur. Vijueshmëria e nxënësve në kino dhe teatro ndikon po ashtu në të nxënësit e tyre të pavarur dhe ngjallë shpirtin e tyre kritik e krijues, domethënë favorizon shndërrimin e tyre në një nxënie individuale të gjithanshme. Mësuesit mund t'i orientojnë nxënësit të shkruajnë skenarë, dhe nxënësit sipas skenarëve

të tyre mund të luajnë role, që më në fund kjo mund edhe të incizohet, dhe nxënësit mund të vlerësojnë vetveten. Rëndësia e të gjitha këtyre aktiviteteve qëndron në atë se te nxënësit rritet motivacioni për mësim, krijohet gjindshmëria për situata të paparashikueshme, nxitet të menduarit kritik dhe zhvillimi emocional dhe social i nxënësve.

Përfundime

Tekstet shkollore nuk duhet të jenë burimi i vetëm i mësimdhënësve dhe i nxënësve dhe që qasja e tyre të kufizohet vetëm në tekstet shkollore. Ata duhet të kenë qasje në një spektër më të gjerë të burimeve mësimore, duke u nisur nga përdorimi i TIK-it në shkollë dhe realizimi i aktiviteteve shkollore me karakter edukativ. Korniza e Kurrikulit për arsimin fillor dhe të mesëm, më shumë duhet t'i kushtojë rëndësi këtyre aktiviteteve shkollore, duke u bazuar në atë që e parasheh një mësimdhënie dhe nxënie të integruar në procesin mësimor. Mësimdhënësit mund të praktikojnë strategji të ndryshme të mësimdhënies, meqenëse janë të njoftuar për dallimet në stilet e të nxënësve ndërmjet nxënësve. Nga mësimdhënësi kërkohet, që nxënësit e tyre t'i stimulojnë që TIK-un ta përdorin si teknologji mësimore, duke i mbikëqyrur dhe orientuar, që këto mjete t'i integrojnë në procesin mësimor. Nga shkollat kërkohet që të jenë më të hapura me shoqërinë, sepse shkolla është mjedisi kryesor për formimin e qytetarit, prandaj roli i shkollave është edhe forcimi i lidhjeve me institucione jashtë shkollore, për të krijuar projekte didaktike që janë të përafërta me programet shkollore. Shkollat duhet t'i kushtojnë rëndësi të madhe po ashtu edhe aktiviteteve mësimore (vizitave në muze, ekskursioneve bibliotekave dhe manifestimeve të ndryshme kulturore). Këto aktivitete, nuk duhet realizuar pa ndonjë qëllim të caktuar edukativ. Qëllimi i realizimit të tyre duhet të jetë edukativ, që nxënësit duke qenë pjesëmarrës në të gjitha këto aktivitete, ata do të njihen më mirë me kulturat e vendeve të ndryshme artet, që të gjitha këto janë të përfshira në planprograme mësimore, mirëpo kërkohet nga mësimdhënësit që të

bëjnë integrimin e tyre në procesin mësimor. Nxënësit përmes tyre mund të nxënë në mënyrë të pavarur njohuri të gjithanshme. Ndërsa, mësimdhënësit, vlerësimin e nxënësve kanë mundësi të bëjnë nga perspektiva shumë dimensionale, p.sh, kreativiteti, shkathtësitë për zgjedhjen e problemit, shkathtësitë e larta intelektuale, etj. Nga shkollat kërkohet të bashkëpunojnë sa më shumë edhe me institucione tjera private, publike dhe me organizata të tjera kombëtare dhe ndërkombëtare. Komuniteti së bashku me shkollat duhet bashkëpunuar për të vendosur qendrat e burimeve mësimore, ku nxënësit mund të udhëzohen nga mësimdhënësit, në identifikimin e burimeve të përshtatshme, që kanë të bëjnë me temat e tyre mësimore dhe më gjerë. Nxënësit kanë nevojë për t'i zgjeruar njohuritë e tyre të cilat në shkollë i marrin vetëm përmes tekstit shkollor. Shkollat ende nuk kanë arritur të vetëdijësojnë nxënësit për rëndësinë e TIK-ut dhe aktiviteteve shkollore për edukim, që përmes tyre mund të realizohet edhe mësimi në distancë, i cili u mundëson nxënësve që të hulumtojnë në mënyrë të pavarur, gjë që u nevojitet për arsimimin e tyre gjatë gjithë jetës.

Literatura:

1. Dunn, R., & Dunn, K. (1993). Teaching secondary students through their individual learning styles: Practical approaches for grades 7-12 Boston: Ally and Bacon.
2. Gardner, Howard. Mendja e pashkolluar, Tiranë, 2003,
3. Musai Bardhyl. Psikologji edukimi, zhvillimi, të nxënës, mësimdhënia, Shtëpia botuese Pegi, Tiranë 1999.
4. Mialaret Gaston. Pedagogjia e Përgjithshme, 1995
5. Njazi Zylfiu, Didaktika, Botues, Universiteti i Prishtinës, Prishtinë 2011
6. Pedagogët e Mëdhenj. Nga J. S. Brubacher, G. Calo, R. Dottrens, W. Flitner, V. Garcia Hoz, V. Mallinson, P. Mesnard,

- L. Meylan, J. Moreau, J. B. Piobetta, R. Plancke, R. Savioz, nën drejtimin e Jean Chateau, Shtëpia botuese Toena, Tiranë 2000
7. Pedagogija, Pedagosko-knjizhevni zbor, Zagreb, 1978, përkthyer nga, Isa Bajçinca, 1988
 8. Vuji Mark. Drejt vetëmësimit dhe vetëformimit intelektual permanent, Shtëpia botuese, Kuvend Tiranë 2003
 9. Burime nga interneti:
 10. http://www.biblioteka-ks.org/Biblioteka_Botime/Viti1Nr32004.pdf
 11. http://www.masht.gov.net/advCms/documents/Libri_per_Seminarin_4.pdf.
 12. http://www.masht.gov.net/advCms/documents/35-UA_Eskurzioni_lektura.pdf
 13. <http://sq.radiovaticana.va/articolo.asp?c=466728>